

УДК 378.091.3 : [378.015.311: 811]

КРЕАТИВНІ МЕТОДИ НАВЧАННЯ ЯК СПОСОБИ ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ МАЙБУТНІХ ФІЛОЛОГІВ

Потієнко М. О.

Луганський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна,
Луганськ

Дослідження та розробка основоположних креативних методів навчання для розвитку та формування особистості майбутніх філологів не викликає жодних сумнівів. Важливість креативного розвитку особистості студентів філологічних спеціальностей, у взаємодії з комплексом використання креативних методів навчання, які поєднують в собі можливості як психологічного розвитку креативності, за рахунок вивільнення творчого потенціалу студентів, так і можливості надання студентам знань, дозволяють зробити розвиток креативності майбутніх філологів безупинним процесом, навіть після закінчення вищого навчального закладу.

Ключові слова: креативність, інтерпретуючі методи навчання, особистість, майбутні філологи.

Потієнко М. А. Креативные методы обучения как способы формирования личности будущих филологов/ Луганский национальный университет имени Тараса Шевченко, Украина, Луганск

Исследование и разработка основополагающих креативных методов обучения для развития и формирования личности будущих филологов не вызывает никаких сомнений. Важность креативного развития личности студентов филологических специальностей, во взаимодействии с комплексом использование креативных методов обучения, которые сочетают в себе возможности как психологического развития креативности, за счет высвобождения творческого потенциала студентов, так и возможности предоставления студентам знаний, позволяют сделать развитие креативности будущих филологов непрерывным процессом, даже после окончания высшего учебного заведения. Ключевые слова: креативность, интерпретирующие методы обучения, личность, будущие филологи.

Potienko M. Creative teaching methods as a way of forming of the personality of the future philologists/ Luhansk national Taras Shevchenko University, Ukraine, Luhansk

Research and development the fundamental creative teaching methods for the development and formation of personality future philologists causes no doubt. The importance of creative personality development of the students of Philology, in cooperation with the complex use of creative teaching methods that combine capabilities as psychological development of creativity, by releasing creative potential of students, and the possibility of providing students with knowledge, the development of creativity future philologists a continuous process, even after the termination of a higher educational institution.

Key words: creativity, interpretation teaching methods, personality, future philologists.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими та практичними завданнями. Сучасна педагогічна практика наопрацювала значну кількість методів, що стосуються формування креативності студентів у вищих навчальних закладах.

Специфічними властивостями креативного процесу, продукту та особистості є їх оригінальність, спроможність, валідність, адекватність завданню і ще одна властивість, яке може бути названо придатністю естетичної, екологічної, оптимальною формою, правильною і оригінальною на даний момент.

Методологічними підставами креативного розвитку особистості в рамках існуючих моделей виділяються уявлення:

- 1) про інтегративний характер розвитку в нерозривності емоційного, інтелектуального та особистісного начала;
- 2) про творчість як культурно-історичне та соціокультурне явище;
- 3) про естетичну та художню культури як найважливіші складові креативної особистості;
- 4) про креативність як властивість особистості, що має інтегративний і комплексний характер.

Критеріями креативного розвитку як правило виступають: відкритість новому досвіду, збільшення творчого потенціалу, творчий підхід до вирішення завдань, координація ментальної, емоційної і тілесної складової особистості, здатність до концентрації, емпатія, низький рівень тривожності, почуття гумору, залученість в навчальний процес.

Саме ці властивості і диктують обрання креативних методів навчання формування особистості майбутніх філологів.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Фундаментальні основи дослідження процесу формування креативності студентів як майбутніх філологів є предметом багатьох досліджень вітчизняних та іноземних вчених, зокрема таких, як Є. Ільїн, Е. Бос, Т. Тіхомірова, О. Духович, І. Лернер, М. Скаткін, М. Зягвінський, Т. Шамов, М. Махмутов, М. Левін, А. Маслоу, К. Тошина, В. Дружинін, Е. Фром та ін. Однак, не зважаючи на значну кількість існуючих традиційних досліджень, до сьогодні загальноприйнятих методів навчання формування креативності студентів філологів вищого навчального закладу недостатньо сформовано, що говорить про доцільність продовження досліджень у даному напрямку.

Формулювання мети статті. Основною метою статті є інтерпретація існуючих традиційних методів навчання, які допоможуть сформувати креативну особистість кожного студента (майбутнього філолога) у процесі фахової підготовки.

Виклад основного матеріалу. У педагогічній літературі єдиного тлумачення та розуміння, щодо терміну "метод навчання" не існує [1, с. 97]. Під методами навчання дослідники розуміють "спосіб взаємозв'язаної та

взаємообумовленої діяльності педагога і студентів, яка направлена на реалізацію цілей навчання, організуюча пізнавальну та практичну діяльність виучуваних у забезпеченні рішень завдань навчання" [2, с. 68]. "Метод навчання" розуміється іншими дослідниками як упорядкована діяльність педагога з учнями, направлена на досягнення заданої мети навчання [3, с. 470]. Багатоаспектний підхід до визначення методів навчання підкреслює формування у студентів загальних знань, вмінь, навиків пізнавальної діяльності, робить їх активними учасниками учбового процесу, зацікавлених у результаті процесу пізнання.

З огляду на вищезазначене, під "методом навчання" ми пропонуємо розуміти діяльність педагога зі студентами, яка направлена на досягнення формування креативності у процесі фахової підготовки майбутніх філологів, шляхом рішення творчих, неординарних завдань, тобто спільна, сумлінна праця суб'єкта з об'єктами з використанням необхідних методів навчання (інтерактивних), направлених на формування креативних здібностей майбутніх філологів.

Існує класифікація методів навчання за типом пізнавальної діяльності, яку вперше запропонували І. Я. Лернер та М. Н. Скаткін, згідно якій виділяються наступні методи [4, с. 99-100; 5, с. 183-185]:

1. метод пояснювально-ілюстративний або інформаційно-рецептивний: забезпечує одночасне поєднання усного пояснення з демонструванням, ілюстрацію зразків, прикладів тощо. За допомогою цього методу у студентів будується основний запас знань, які пізніше можна організувати у самостійну роботу учнів;

2. репродуктивний метод: базується на відтворені та повторені способу діяльності зазавданнями викладача. Педагог організовує та спонукає до діяльності;

3. метод проблемного викладу: суть полягає в тому, що вчитель висуває, формулює проблему, сам її розв'язує, показуючи шлях розв'язання. Учні стежать за ходом міркувань та навчаються логічно міркувати та вирішувати складні ситуації;

4. метод частково-пошуковий або евристичний: викладач організує участь учні у виконанні окремих видів пошуку. Основна мета цього методу – долучити студентів до творчої діяльності;

5. дослідницький метод: викладач разом з студентами формує проблему, на розв'язання якої відзначається певний відрізок навчального часу.

Для цілеспрямованої роботи з формування креативної компетентності ми узагальнили методи навчання (В. І. Андреев, Ю. К. Бабанський, Н. І. Кудряшов, І. Я. Лернер, М. Н. Скаткін) [6, с. 67-70] за ступенем самостійності та активності пізнавальної і творчої діяльності студентів і визначили провідними наступні: евристичний, дослідницький, рефлексивний.

Евристичний метод пропонуємо використовувати при проведенні педагогічних майстер-класів, диспутів, дебатів, рольових ігор, кейс-стаді в

тому моменті, коли необхідно було забезпечити генерування нових оригінальних ідей, сильний творчий імпульс. Наприклад, при створенні методики написання твору-асоціації, етюду. Метод рефлексії ми вважаємо найважливішим при функціонуванні нашої методичної системи, так як педагогічна рефлексія студентів має потрійну спрямованість: на власну діяльність, на діяльність викладача, на студента.

Оскільки в основу дослідження покладена ідея вирішення варіативних творчих завдань (Т. Г. Браже), [7, с. 25] так як ситуації з різним ступенем невизначеності, що ініціюються творчими завданнями, стимулюють креативність студентів, ми прийшли до висновку, що для вирішення творчих завдань кращі результати дає застосування прийомів евристичного методу. Результатами їх застосування є створювана студентами ідея, гіпотеза, закономірність, експеримент, текстовий твір, конспект уроку, елементи технології, які згодом будуть використовуватися ними в самостійній діяльності.

Розроблена нами методична система формування креативної компетентності студентів-філологів, відрізняючись від традиційної методичної підготовки, не суперечить концепції модернізації освіти, не руйнує традиційну систему підготовки студента-філолога, а поступово і послідовно перетворює її в напрямку формування педагога нового типу - креативного, самореалізованого у творчості і творчій педагогічній діяльності, що реалізує потенційні креативні здібності студента.

В основі запропонованої методики пропонується використання методу проектів та навчальних кейсів.

В основі методу проектів лежить розвиток пізнавальних, творчих навичок учнів, уміння самостійно конструювати свої знання, уміння орієнтуватися в інформаційному просторі, розвиток критичного мислення.

Метод проектів завжди орієнтований на самостійну діяльність студентів - індивідуальну, парну, групову, яку студенти-філологи виконують протягом певного відрізка часу. Цей підхід органічно поєднується з методом навчання у співпраці.

Метод проектів передбачає вирішення якоїсь проблеми, яка передбачає використання різноманітних методів і інтегрування знань, умінь з різних галузей науки, технології, творчих областей.

Результати виконаних проектів повинні бути, що називається, «відчутними», тобто, якщо це теоретична проблема, то конкретне її рішення, якщо практична - конкретний результат, готовий до впровадження.

Робота за методом проектів передбачає не тільки наявність і усвідомлення якоїсь проблеми, а й процес її розкриття, рішення, що включає чітке планування дій, наявність задуму чи гіпотези вирішення цієї проблеми, чіткий розподіл ролей, тобто завдань для кожного учасника за умов тісної взаємодії. Метод проектів використовується в тому випадку, коли в навчальному процесі виникає якась дослідницька, творча задача, для

вирішення якої потрібні інтегровані знання з різних галузей, а також застосування дослідницьких методик.

Для методу проектів дуже суттєвим є питання практичної, теоретичної та пізнавальної значимості передбачуваних результатів.

Під навчальним проектом мається на увазі спільна обґрунтована спланована і усвідомлена діяльність учнів-партнерів, яка організована на основі телекомунікаційних технологій, має загальну проблему, мету, узгоджені методи і яка спрямована на формування у них певної системи інтелектуальних і практичних умінь.

У проект в якості його складових компонентів входять:

- формулювання мети (що і чому треба зробити);
- розробка чи вибір шляхів виконання проекту;
- робота над проектом;
- оформлення результатів;
- обговорення результатів роботи.

За допомогою методу проектів можливо навчити студентів:

- виявляти і формулювати проблеми,
- проводити їх аналіз,
- знаходити шляхи їх вирішення,
- вміти працювати з інформацією,
- знаходити необхідне джерело, наприклад, дані в довідковій літературі або в засобах масової інформації,
- застосовувати отриману інформацію для вирішення поставлених завдань.

На нашу думку, в авторській методології має бути використане поєднання кейсів, як базової форми організації навчального процесу, а також системи тренінгів та спецкурсів.

Вибір засобів розвитку креативності у структурі мислення обумовлений тим, що їх становлення відбувається в ході навчальної та навчально-професійної діяльності. У цьому зв'язку основними засобами виступатимуть наступні:

- система тренінгів, реалізація якої дозволила провести роботу з особистісними якостями, що перешкоджають становленню креативності в структурі мислення;
- розробка кейсів; яка з'явилася одним з видів самостійної дослідницької групової роботи студентів;
- аналіз видів професійної діяльності філолога, що сприяло розширенню уявлень студентів про характер філологічної діяльності, усвідомлення значущості своєї професії;
- контрольно-вимірювальні завдання, які дозволили виділити «проблемні області» в теоретичній і практичній підготовці.

Важливим видом роботи, на нашу думку, може бути складання студентами кейсів. Для якісного виконання цього виду роботи пропонуємо розробити та прочитати студентам лекцію на тему: «Кейс-технології як засіб професійно-особистісного становлення фахівця», де буде додаватися

характеристика кейс-технології, розкриватимуться основні ознаки та технологічні особливості, види кейсів, з додаванням правил написання кейсів, а також методик проведення занять з використанням кейс-технології. Далі студентів пропонуємо розділити на дві підгрупи, яким буде дано завдання розробити кейси з наступної тематики: «Формування творчого мислення майбутнього філолога (у процесі навчальної та наукової діяльності)» і «Формування мікроклімату студентської групи», які будуть представлені у вигляді традиційного кейса і журналістського розслідування: «Як стиль керівництва куратора впливає на створення мікроклімату».

Для кейса на - тему «Формування творчого мислення майбутнього філолога (у процесі навчальної та наукової діяльності)» пропонуємо студентам запропонувати наступну структуру: ситуації; елементи досліджень вітчизняних і зарубіжних психологів; методики діагностики; афоризми і цитати з творів; словник домінуючих понять: мислення, творче мислення, список літератури; уривки з фільмів («Володар перснів», «Велика перерва», «Вам і не снилося», «Лялька», «Опудало», «Блондинка в шоколаді»).

Кейс за темою «Формування мікроклімату студентської групи» має трохи іншу структуру: ситуації; коментарі, думки; словник домінуючих понять: студентська група, стиль керівництва, психологічний мікроклімат; уривки з фільмів; афоризми і цитати; методики діагностики; список літератури. Також ми вважаємо задоцільне розробити критерії оцінки кейсів.

В рамках дисципліни «Педагогіка і психологія вищої школи», наприклад, ми пропонуємо розроблення та використання в роботі зі студентами карти аналізу видів професійної діяльності.

Основна мета даного виду завдань - розвиток аналітичних і рефлексивних якостей мислення студентів.

Висновки та перспективи подальших розвідок у даному напрямку.

Таким чином, з метою розвитку креативності у структурі мислення майбутніх філологів, нами були інтерпретовані та розроблені традиційні методи навчання, які включають в себе мету, засоби, умови, складові компоненти для розвитку креативності майбутніх філологів у процесі фахової підготовки. Все це в сукупності допоможе оптимізувати процес формування особистісних якостей креативності студентів на різних рівнях та етапах проведення, сприятиме закріпленню знань про креативність як особистісну якість та професійно важливу властивість кожного фахівця у філологічній діяльності.

Література:

1. *Креативная педагогика. Методология, теория, практика / под ред. д. т. н., проф. В. В. Павлова, акад. РАО Ю. Г. Круглова. – 3-е изд. – М.: БИНОМ. Лаборатория знаний, 2012. – 319 с.*
2. *Загвязинский В. И. Теория обучения: Современная интерпретация: Учеб. пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений. – М.: Издательский центр «Академия», 2011. – 192 с.*

3. Подласый И. П. Педагогика. Новый курс: Учебник для студ. пед. вузов. В 2 кн. – М.: ВЛАДОС, 1999. – 576 с.
4. Лернер И. Я. Дидактические основы методов обучения. М.: Педагогика, 1981. – 186 с.
5. Скаткин М. Н. Проблемы современной дидактики. – 2-е изд. – М.: Педагогика, 1984. – 96 с.
6. Нагаєв В. М. Методика викладання у вищій школі: навч. посібник. – К.: Центр учбової літератури, 2007. – 232 с.
7. Психологія і педагогіка життєтворчості: навч. – метод. посібник. – К., 1996. – 792 с.

References:

1. Creative pedagogy. Methodology, theory, practice / edited by D. T. N., Professor C. C. Pavlov, academician. RAO Yu, Kruglova. - 3-d Ed. - M: BINOM. Knowledge laboratory, 2012. - 319 p.
2. Sivashinsky V. I. learning Theory: a Modern interpretation: Textbook. manual for students of the high. Petersburg. textbook. institutions. - M: Publishing center "Academy", 2011. - 192 p.
3. Podlasie I. P. Pedagogy. New course: a Textbook for students. Petersburg. universities. In 2 b. - M: VLADOS, 1999. - 576 p.
4. Lerner I. Ya. Didactic bases of teaching methods. G: Longman, 1981. - 186 p.
5. Skatkin M. N. Problems of modern didactics. – 2-d Ed. - M: Pedagogy, 1984. - 96 p.
6. The Nagaev C. M. Methods of teaching in the higher school: textbook. the allowance. - K.: Center of educational literature, 2007. - 232 p.
7. Psychology and pedagogy life creation: textbook. - the method. the allowance. - K., 1996. - 792 p.